

'אמר ליה רבא לרב נחמן: מכדי מפוריא לפיסחא תלתין יומין הו, ומפוריא דרשינן בהלכות הפסח... אתי לזלוזלי בחמץ?' — לכאורה קושיא זו קשה אליבא דכולי עלמא, ולא רק על דברי רב נחמן. ואולם הרמ"ה פרש שלפי עולא ורבא שמקפידים שלא לקדש את החדש, הרי עושים אנו שינוי בדבר, וידעו שעושים כן מפני עיבור השנה, אבל לרב נחמן שאמר שאע"פ שקדשוהו — מעובר ומקודש [וב"ד בקידושם אינם צריכים להזכיר את שם החודש שהם מקדשים], לא יהא הכר בדבר ולא יאמינו לשלוחי ב"ד.

(לא הבנתי לפירושו מאי היכירא איכא כשעיברו את החדש לפני יום השלשים. ובתוס' מבואר שהשאלה לכו"ע, ואף כשמעברים לאחר הפורים. ונראה שצ"ל 'רבה אמר... רב נחמן אמר...! וכ"ה בר"ח. [ומצינו התחלפות 'רבה' ו'רבא' בעשרות רבות מקומות בש"ס. ע' במצוין בובחים פא] — והלא רבא תלמידו של ר"נ ואינו מוקדם לו. ורבא ששאל את רב נחמן, אינו בהקשר זה של מחלוקת רבה ור"נ, אלא קושיא בעלמא השייכת לדברי שמואל שמשמע מדבריו שניתן לעבר אחר הפורים. כ"נ בשיטת התוס').

דף יג

'ושניהם מקרא אחד דרשו: חג האסיף תקופת השנה — מר סבר — רבי יהודה כוליה חג בעינין...' — וכעין זה בארו שיטתו (בבכורות ג. ד) 'ר' יהודה סבר 'בכור' — כוליה בכור משמע. ואולם לדעת תנא דברייתא לקמן ר' יהודה סבר להפך, הרי ש'חג האסיף' מתפרש אפילו מקצתו. ואמנם כבר הביאו התוס' (בבכורות שם ובמנחות יא: ובחולין פח.) מכמה מקומות מנוגדים, וכתבו שאין לנו להשוות הדרשות ולעשות כלל אחיד בדבר זה, כי הדרש משתנה לפי ההקשר והענין. ע"ש. וצ"ב מדוע לא הביאו כלל מסוגיתנו.

'אי קסברי יום תקופה גומר, בלאו הכי נמי...' — ואם תאמר, אם יום תקופה גומר, הלא מתפרש 'חסרה ששה עשר יום' — שנפלה התקופה ביום ששה עשר, שהרי יום זה עדיין משתייך לתקופה שעברה, וכן יום כ"א לר' יוסי? וצריך לומר שמשמע לו הלשון 'חסרה ט"ז' ונופלת בי"ז (תוס' הרא"ש).

(ע"ב) 'אחרים בתקופת ניסן קיימי דכתיב: שמור את חדש האביב — שמור אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן' — כלומר, שתקופת ניסן תחול בתוך חידושה של לבנה שבניסן. ומובא בחדושי הר"ן שלפי דעה זו אין שייך לדון אם יום תקופה מתחיל או גומר — כי רק בתקופת תשרי שהקפידה תורה על החג שיהא בתקופה החדשה, רק שם יש לנו לדקדק על יום המעבר, כיצד יש לדונו, אבל כאן הרי העיקר הוא שנפילת התקופה תהא בחציו הראשון של ניסן. ואין לנו לדון על יום התקופה כלל.

בוה סרה קושית התוס' על רש"י, על קושית הגמרא 'זליעבריה לאדר' והלא י"ל שאחרים סוברים 'יום תקופה גומר'.

— הרמ"ה פרש הדרשה (באופן שונה במקצת מפרוש רש"י): מקודם התחל **חדש האביב כלומר, חדש של חמה. ו'אביב' הוא 'ניסן' של חמה. ורק אחר כך ועשית פסח.** (לפירושו זה לא קשה קושית התוס' על פרש"י, והלא חידושה של לבנה ממשיך עד ט"ו, כמובן. ומתפרש 'ועשית פסח' על יום י"ד — יום עשיית קרבן הפסח).

'תנא: סמיכה וסמיכת זקנים בשלשה... מיסמך סבי בשלשה...' — במשנה נחלק ר' יהודה על ר' שמעון

על סמיכת הקרבן, שצריכה להעשות בחמשה. ואולם בסמיכה להוראה לא מצינו שנחלקו, ומשמע שהכל מודים שבשלשה (כסף משנה סנהדרין ד, ג).
ואולם הרמב"ם בפרושו למשנה פרש משנתנו על סמיכת סבי. ועל זה נחלקו ר"י ור"ש. וצריך עיון שהכס"מ לא העיר על כך.

'מיסמך סבי בשלשה מנלן, אילימא מדכתיב ויסמך את ידיו עליו אי הכי תסגי בחד... קשיא' — הרמב"ם (סנהדרין ד, ג) כתב שאחד מן השלשה הסומכים צריך שיהא סמוך מפני אחרים. ויש לפרש טעמו מכיון שהעלו כאן ב'קשיא', והרי זה ודאי שאין צורך בע"א זקנים, אם כן על כרחנו שבאחד די כמו שמצינו במשה. ואולם לדחות את הנאמר בברייתא 'שלשה' גם כן אי אפשר, א"כ יש לנו לומר שאחד בלבד צריך שיהא סמוך, ושנים האחרים כשרים אף בהדיוטות הנטפלים אליו (עפ"י כסף משנה סנהדרין ד, ג). צריך לבאר, הלא לכאורה עדיין הקושי במקומו עומד, מהו מקור הדין שצריך שנים נוספים. ואם זו הלכה למשה מסיני, שוב אין מקור לכך שאחד בלבד סמוך. ושמא לדברי הכס"מ אותם שנים אינם דרושים אלא מדרבנן אבל מדין תורה סגי באחד סמוך. וצריך בירור.
יצוין שבחודשי הר"ן כתב מקור אחר לדין זה שכתב הרמב"ם — ע' להלן בסמוך.

'קרי ליה רבי ויהבי ליה רשותא למידן דיני קנסות' — משמע מדברי הרמב"ם (סנהדרין ד) שהסמיכה בעיקרה היא שיאמרו לו שהוא סמוך ושיש לו רשות לדון דיני קנסות. אבל קריאת שם 'רבי' שייכת רק מאז שהתחילו לקרוא לסומכים 'רבי', [ובתקופות הנביאים והזוגות וראשוני התנאים, שלא נקראו 'רבי' — מסתבר שלא כינום 'רבי' בעת הסמיכה].
וגם מי שידוע לכל כחכם מופלא וידוע בכחו להורות בכל התורה כולה — אינו נעשה 'סמוך' עד שיקבל סמיכה בבית דין של שלשה.
ודין הסמיכה לדורות ואופן הסמיכה לא נאמר במקרא אלא מהלכה למשה מסיני (עפ"י אגרות משה חו"מ ח"א א).

*

'הנה תלמיד חכם צריך לידע אף שאינו מע"א סנהדרין, שבעצם צריך כל דיין לישוב אצל המקדש, אך משום שאי אפשר, צריך לישוב לכל הפחות בכל מקום שהוא כאילו יושב אצל המקדש, שהוא בידיעה כי אלקים נצב בעדת א-ל.
ולא רק בישיבתו בדין, אלא גם בעת שמורה הוראה ובעת שלומד תורה — כדאיתא באבות (גו).
ואם אינו עושה כן, לא ראוי להתחשב תלמיד חכם, וכל שכן שאינו ראוי להיות דיין' (עפ"י דרש משה לגר"מ פינשטיין זצ"ל, נז).

דף יד

'הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכים' — לא אברח אלא אקבל מיתתי באהבה, ללא הרגשת צער, כאבן הזו שאינה מרגשת כלום (מהרש"א. וכתבו קדמונים [ע' שו"ת מהר"ם החדשות, תקי; תשב"ץ] — תלמיד מהר"ם. תטו), ועוד], כשגמר אדם בדעתו למסור נפשו על קידוש השם, מאותה שעה שוב אינו מרגיש בהמתתו. עפ"י מגדים חדשים — ברכות סא: ע"ש עוד בענין זה).